

Nýggja landsstýrið fer at virka sum ein katastrofunevnd

Orð: jan
Myndir: kalmar

Atli Dam, formaður Javnaðarfloksins

Neyðugt við strongum tiltøkum fyri at fáa búskapin upp aftur á rættkjøl. Tíðindablaðið Sosialurin hevur tosað við formann Javnaðarflokksins, Atla Dam, um búskaparligu støðuna, føroyska samfelagið er í, nú vit skjótt byrja eitt nýtt ár.

Vit spurdu fyrst Atla Dam, um tað er av taktiskum orsökum, at hann og Javnaðarflokkurin hava roynt at mála búskaparligu støðu Føroya við so dökkum litum nú uppundir valið og nú nýtt landsstýri skal skipast. Hann sigur:

— Tað er sjálvsagt nærliggjandi at halda, nú eitt landsstýrisskipti stendur fyri, og Javnaðarflokkurin móguliga verður ein av landsstýrissflokkinum, at tað er eitt taktiskt útgangsstøði at mála við dökkari litum, enn ein fyrr hevur gjørt fyri seinni at kunna boða frá, at nú hava tey tiltøk virkað, sum samgongan hevur sett í verk, og núr er tann politikkur farin at sýna úrslit, sum samgongan hevur lagt.

Samfelags-útbygging út um alt mark

Tað var hetta, sum hendi, tá Pauli Ellefsen fyri fyra árum síðani tók við sum løgmaður: at hann setti eina mynd upp við fiktivum tølum, sum skuldu sýna, at tað var eitt stórt samfelagshall. Men at so ikki var, hevur gongdin jú týðiliga prógvað hesi fyra árin, har tað omaná tann politikk, sum frammanundan varð rikin, hevur

verið gjørligt at fremja eina velduga samfelagsútbygging. Men samstundis eina samfelagsútbygging, sum er farin út um alt mark, tá hugsað verður um viðskifti okkara við útlondini.

So tað er ikki av taktiskum grundum, at tey fáu tøl og tey figgjarligu útlit, sum sagt er frá, hava verið myrkari. Tað er veruliga nakað, sum er komið fram í teimum samráðingum, sum hava verið um skipan av einum komandi landsstýri.

Eg havi ávarað

— Men hvat siga hesi tøl okkum?

— Tey eru rættiliga nágreiniliga tey somu, sum eg sjálvur havi ávarað imóti nú í 3 ár, har eg m. a. fyri meira enn tveimum árum síðani visti á, at við teirri gongd, sum tá byrjaði, vildi uttanlandsskuld føroyinga verða millum 3 og 3,2 milliardir kr. við árslok 1984. Og töluni, sum nú eru framkomin, sýna at uttanlandsskuldin er 3,1 milliard ella 62% av bruttotjóðarúrtøku okkara. Hevði hetta verið eitt úrslit ein kundi yvirtikið og broytt frá fyrsta degi, so var kanska ikki so nógv at siga um tað. Men sum so ofta sagt fyrr, so byggir eitt hvørt stýri á herðarnar á tí undanfarna og tær avgerðir, sum tiknar eru, hava lagt útviklingin fastan eina tíð framyvir.

Avgerðir binda tvey ár fram

— Tað er veruliga so í dag, sigur Atli Dam víðari, — at tær avgerðir, sum fráfarandi landsstýrið hevur tikið og framvegis tekur, nú beint meðan tað er á veg út gjøgnum hurðina, tær binda eini tvey ár fram í tíðina, soleiðis at tað er væntandi, at uttanlandsskuld føroyinga um tvey ár nærkast fimm milliardum kr. Og tá er veruliga uppaftur størri vandi á ferð.

Atli Dam visir síðani til tað, sum hagfrøðingar siga. — Teir visa á, at tað er ikki væntandi, at vit fáa tann stóra vøksturin í bruttotjóðarúrtøkuni, soleiðis at uttanlandsskuldin verður umleið 90% av bruttotjóðarframleiðsluni. Og tá skal so stórir partur av hesi framleiðslu leggjast til viks frammanundan til at gjalda rentur og avdráttir aftur, at ov litið verður eftir til at reka samfelagið fyri. Tá er tann vandi fyri, sum vist varð á undir valstríðnum, at Føroyar kunnu koma undir umsitning av øðrum — lángevarunum ella donum. Hann er veruliga í durunum.

Vandin í durunum

— Hvussu langt burturi er tann vandin?

— Tað er tað, sum eg sigi, at vit koma í ta støðu, at vit hava eina skuld, sum er meira enn 80% av tí,

sum verður framleitt í hesum samfelagnum samanlagt, tá er vandin har. Um tað ikki hesi komandi tvey árin eydnast at fremja tílik tiltøk, at tú avmarkar hesa gongdina ella sleppur at broyta nakrar av teimum avgerðum, sum eru tiknar, so er vandin veruliga í durunum.

— Hverjar avgerðir kunnu broytast?

— Tað er ógvuliga avmarkað. Loyvi til skipaflögur, sum eru givin, byggisáttmálar, sum eru gjørdir, stuðulsjáttanir, sum eru játtadar, alt er slíkt, sum torført er at gera umaftur, tá borgarin hevur fingið sin rætt í hesum máli.

— Er tað ikki neyðugt at broyta nakrar av tiknum avgerðum?

— Tað letur seg helst ikki gera, í hvussu so er ikki í størri mun. Men tí er neyðugt við øðrum og rættiliga strongum tiltøkum.

Stýring og prioritering

— Men var tað ikki júst Atli Dam, sum plagdi at siga, at vit eiga ikki at spara okkum burtur úr kreppum, men at framleiða okkum úr teimum?

— Tað er rætt. Eg plagdi at siga, at tað ber ikki til at spara seg burtur úr kreppum, og tað ber heldur ikki til at avmarka tað almenna virksemd so

nógv, at stórt arbeiðsloysi verður úrslitið. So bert tað loysir onga kreppu. Men sjálvsagt má haldast aftur og sjálvsagt má ein neyv stýring og prioritering til viðvikjandi tí, sum kortini skal gerast hesi árin. Og harafturat má dentur leggjast á at royna at framleiða seg burtur úr støðuni, soleiðis at bruttotjóðarúrtøkan aftur fer at vaksa.

Framleiðslan má broytast

Men við teirri gongd, sum verið hevur og við tí støðu, sum føroysk fiskivinna er í dag, so er ikki so lætt at siggja fyri sær ein vøkstur, tí bert at oysa fleiri tons og kilo av fiski uppá land, sum hvørt sær geva eitt minkandi skiftisavlop til virkini, tað er í sær sjálvum eingin leið.

So nakað av tí, sum verið hevur frammi um broytta framleiðslu, stórri góðsking av vorunum, eitt fjølbroyttari úrval í framleiðsluni og ein betri sold til eitt stórri tal av keyparum, hetta er avgjørt neyðugt at fremja, skal bert eitt sindur av javnvág koma í aftur fram-

leiðslu, sum vit í dag eru førir fyri at gjalda aftur við.

Farmaskipini — ein proppur

Men alt hetta gerst ikki eftir einum degi, og tí eru tær ov stóru iløgur, sum eftir stuttari tíð eru gjørdar í ein ávisan part av framleiðslutólunum, so darvandi. Sum eg fyrr havi sagt, eru hesar iløgur í farmaskip vorðin ein proppur í tí búskaparliga æðralagnum. Iløgurnar hvør fyri sær hava ivaleyst verið skilagðar, men í og við at tær ikki geva pening ella kasta nakað av sær at byrja við, og at so nógvur av teimum eru framdar eftir so stuttari tíð, so hevur hetta lagt hald á stóran part av okkara orku, at tað er so avmarkað, hvat gerast kann. Tað er jú soleiðis við einum proppi, sum situr í einum æðralagi, at fær tú fyrst ein litlan streym at koma igjøgnum, so gongur skjótari við at fáa tíðnað tann stóra proppin, men sum er, so geva iløgurnar í farmaskip í løtuni knappiliga til rentur. Tær geva ikki til avdráttir c.g

Neyðugt verður við strongum tiltøkum, tá nýtt landsstýri fer út í Tinganes at stýra Føroyum komandi fyra árin.